

НАСТАВНА
ПРОГРАМА

ЈАЗИК И КУЛТУРА НА ВЛАСИТЕ

Сиф. 0802

III ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, ноември 2007

ДЕВЕТОЛИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ

Примено:	10.08.2008		
Орг. единица	Број	Прилог	Вредност
07	1917	1	—

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Сл. весник на РМ“ бр. 58/00 и 44/02) и член 24 и 26 од Законот за основно образование („Сл. весник на РМ“ бр. 44/95, 24/96, 34/96, 35/97, 82/99, 29/02, 40/03, 42/03, 63/04, 82/04, 55/05, 81/05, 113/05, 35/06, 70/06 и 51/07), министерот за образование и наука донесе наставна програма по изборниот предмет *јазик и култура на Влашице* за III одделение на деветгодишното основно образование

1. ВОВЕД

Предметот *јазик и култура на Влашцие* ја дава основата за учениците во основното училиште да го изучуваат својот мајчин јазик. Содржините, целите и активностите за овој предмет се реализираат со поврзување на клучните наставни подрачја за слушање со разбирање, говорене, читање и пишување, усвојување на јазични функции, како и со индуктивно усвојување на граматиката на влашкиот јазик. Исто така, како што е назначено во насловот на наставната програма, во неа се систематизираат и содржини за културата и обичаите на Влаците.

Учениците преку оваа настава ќе ги стекнат основните комуникативни вештини, усвојувајќи ги и применувајќи ги стандардно јазичната норма на влашкиот јазик. Во текот на изучувањето на предметот, учениците ќе се запознаат и со разговорниот и литературниот јазик кои ќе станат составен дел во нивната секојдневна комуникација.

Со изучувањето на овој предмет, *јазик и култура на Влашцие*, се гради јазичниот и културниот идентитет на учениците и се создава основа учениците да говорат на својот јазик во семејството и заедницата. Познавањето на стандардно јазичната норма на влашкиот јазик ќе овозможи учениците да ги разбираат, доживуваат и раскажуваат различни видови текстови и содржини, и да се развиваат истовремено нивните способности за самообразование.

Според наставниот план за основното училиште за предметот *јазик и култура на Влашцие* во III одделение се планира еден час неделно (36 часа годишно), а во наредните одделенија учениците продолжуваат континуирано да го изучуваат овој предмет со по два часа неделно, односно 72 часа годишно до деветтото одделение во задолжителното основно образование и воспитание.

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО III ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се оспособи да ги разликува гласовите во зборовите во влашкиот јазик;
- да ги увидува сличностите и разликите на гласовите во влашкиот јазик и во другите јазици;
- да се оспособи да чита и пишува текст со печатни и ракописни букви од азбуката на влашки јазик;
- да се поттикне да говори на влашки јазик;
- да се воведува во елементарните грамагички и правописни норми при говоренето, читањето и пишувањето;
- да се запознае со народните песни, инструменти, носии на влашката заедница во Република Македонија;
- да развива чувство на припадност кон својата и почит кон другите култури.

3. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Слушање, говорење, читање и пишување			
Цели	Содржини	Поними	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> -- Да ја научи азбуката на влашкиот јазик; - Да научи да ги разликува специфичните гласови во влашкиот јазик; - Да се оспособува да чита зборови, реченици и краток текст на влашки јазик; - Да се поттикне на правилен изговор на зборови со специфичните гласови (дифтонзи или трифтонзи); - Да разбира едноставни описи на лица, ситуации или места; - Да ја разбира содржината на краток дијалог од познати ситуации и др. 	<ul style="list-style-type: none"> -Абецета на влашки јазик -самогласки-vocali: согласки- consoni комбинации- combinatii дифтонзи- diftonzi <p>Јас и другите (во семејството и училиштето)</p> <p>La scullii, taifa-a mea...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Слободно време: Chino lber - Празници (ројденен, Нова година...) Sărbătorii (dzua di păscut, Anii pău...) Изрази за: <ul style="list-style-type: none"> - Поздравување Vupa dzua - Претставување Minii escu... Tini eshtă... - Замолување Ti răscăsescu... 	<p>АВСД- абецета;</p> <p>-самогласки-vocali: a, â, â, i, e, u, o</p> <p>согласки- consoni: b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z,</p> <p>комбинации- combinatii: sh, ts, ch, dz, gh, gi, ge, ci, se, li, ni</p> <p>дифтонзи- diftonzi: oa, ou, ua, ia, iu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Специфични гласови ă-mănă, x-xeana, y-ŷiă sh-shorati, ts- tsintsi gh-aghonia, ge-geri, mea - Име презиме, возраст, моето семејство, пријатели соученици - Numa, raga numa, locii, taifa-a mea, sots, Minii escu... - Моменти improtarii tu taifă; Minii am ortu anj... - Музика, игри и спорт. Săntătsii: Rapu-a meu, Limba-a noastră Gios: Nanii, nanii, tălpăpuşhe; Creashii, creashii... 	<ul style="list-style-type: none"> -Вежби за слушање на гласови, зборови и реченици и за усвојување на правилната артикулација и интонација при говорењето: Ea easii Ana, Noi him scular; La scullii; Ază aoa avem oasrăis. -Откривање на гласови, (букви) на почетокот, во средината и на крајот на зборот. - Вежби за: читање и пишување на буквите по азбучен ред, зборови и реченици, како и за изговарање на специфичните гласови; - вежби за повторување на зборови и кратки реченици по даден модел за усвојување на правилна артикулација и интонација; - вежби со гласно читање според звучен модел; - вежби за поврзување на слики за слушнати упатства итн.; - вежби со постепено воведување на учениците за усно разбирање на краток дијалог и др.; - употреба на современи дидактички средства (CD, DVD, интернет);

<p>- да одговори на вербални или невербални упатства од наставникот или други лица;</p> <p>- да го збогатува речникот со зборови кои означуваат имиња на предмети, лица, појави, настани, случки и сл.;</p> <p>- да се оспособува за културно однесување кон други лица (поздравување, обраќање, слушање, говорене);</p> <p>- да умее да одговара и да поставува прашања со целосна реченица.</p>	<p>- Заблагодарување Haristo, mlti - Извинување Ijantaj, ma... - Барање/давање на едноставни нформации Ti rlicaj'sescu dajni/ Ursea - Честитанье Su tiri Su-a mbari Ti mltsaj anj</p>	<p>Sport- baschet, futbol - Дом, училиште, предмети, желби Саа̄,scuila-a mea... Iucir, ml'acsi; vcr; - Бои (бела црвена, црна...) Vucialba, lai, aroshi, galbina, veardi, nija, - Именка Nimi, animallor ,Iucurior; - Лични заменки Ropolmi personali: mini, tiri, ei, ea, noi, voi, eji, - Придавки Adjectivi (vul, arsu, gros, greu, mushat, mari, veslicu) - Броеви од 1-20 Nimiri 1-20 -: upa, dau, trei, patu, tsintsi, sheasi, sheari, ortu, pau, dzatsi - Прелози и прилози Prorozitsi (a, di, dupu...) - Глаголи Verbi- (masc̄, bea ascultā...) - Потврдна, негативна и прашана реченица Frazā: afirmativā, negativā, interogativ, exclamativā.</p>	<p>- вежби за говорене на кратки искази во врска со дадени упатства од наставникот и др.;</p> <p>- вежби за опишување на лица и предмети, рецептирање, пеење, опис на слики, видеоzapиси и сл.;</p> <p>- вежби за примена на кратки искази: поздравување, претставување на себеси и на други, барање и давање кратки нформации и др.;</p> <p>- вежби со учество во кратки разговоривни ситуации, поставување прашања и одговарање, драматизации и сл. Учениците постепено го збогатуваат речникот со нови зборови и изрази поврзани со предложените содржини во уснатата комуникација.</p>
---	---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - да разбира упатства во врска со наставниот час, дадени во писмена форма; - да чита со разбирање едноставни реченици и куси текстови со секојдневна тематика; - да ја разбере содржината на едноставни покани, разгледници...; - да се оспособува да пишува зборови, реченици и краток текст на влашки јазик (со печатни и ракописни букви); - да пишува лични податоци (име и презиме, возраст, место на живеење и др.); - да напише кратка порака, краток опис и др); - да користи основни правописни правила (голема буква, интерпункциски знаци). 		<ul style="list-style-type: none"> - вежби за читање на упатства по дадени слики; - вежби за читање на едноставни реченици и куси текстови и нивно поврзување со слики; - вежби за подвлекување и пополнување зборови во реченици и куси текстови; - трансформации на реченици; - вежби за одговарање на прашања со точно/неточно или повеќечлен избор по прочитана покана, разгледница и др.; - вежби за употреба на малите и големите ракописни букви од азбуката на влашкиот јазик, преку поединечно пишување и пишување на зборови и куси реченици; - вежби за пишување на пораки и кратки описи; - пополнување текстови со испуштени зборови; - вежби за правилно пишување и за поврзување на буквите во зборот и подредување на зборовите во реченицата; - пишување зборови, реченици или кратки искази по диктаг.
--	--	--

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Јазик (Граматика)			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се поттикнува да составува правилно реченица и правилно да ги подредува зборовите во реченицата; - да ги познава помалите делови на реченицата (збор и глас); - да ги препознава именките во реченицата и кусг текст - да го збогатува фондот на зборови; - да се оспособува правилно да пишува букви, зборови и кратки реченици; - да препознава потврдна, одречна и прашална реченица; - да се оспособува правилно да ги изговара и да ги пишува со букви броевите до 20. 	<p>Редот на зборовите во реченицата Збор во реченицата и глас во зборот Именки, имиња на лица, растенија, животни, предмети и појави Потврдна, одречна и прашална реченица Броеви до 20</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Збороред во реченицата Fráză-Arada-a ghrăitor tu fáză -Збор Grai (scular, dascalu) -Глас- boatsi (a, e, ts, s, c) - Општи и сопствени именки Numile (Miha, Maria, Agari), cãni, matsã, cal, cunđiu, cãtșã,) - Диктат- Dictat - Потврдна, одречна и прашална реченица Frázi- afirmativã, negativã shi interogativã - Tsi coasi mama? 	<p>Вежби за составување реченици со правилен редослед на зборовите во реченицата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вежби за определување на бројот на зборовите во реченицата; - вежби за определување на бројот на гласовите во зборот; - употреба на голема буква; - вежби за проверување и правилно пишување на буквите односно зборовите и кратки реченици; - вежби за разликување на општите и сопствените именки од другите зборови; - диктат; - вежби за разликување на потврдна, одречна и прашална реченица; - вежби за разликување на броевите од другите зборови.

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Изразување и творење

Цели		Содржини		Понми		Активности и методи	
Ученикот/ученичката: - да слуша со разбирање и да учествува во краток разговор на определена тема; - да препишува правилно реченици и кратки текстови; - да се оспособува да опишува по дадени слики; - да се оспособува да рецитира песна (стихотворба).		- Говор и краток разговор на предложените теми - Препишување на кратки текстови или делови од текстови - Опишување на слики - Репитирање		- Говор / разговор - Препишување Solvetzatsii: Monolog, dialog; ānglārsearī		Вежби за слушање на други лица и учество во краток разговор преку прашања и одговори за определена тема (со користење на предмети, слики, аудиовизуелни и аудиовизуелни средства); - вежби за правилно препишување на текстови. -Вежби за опишување на слики, предмети и др. (усно и писмено); - вежби со рецитирање песна и корекција на изговорот.	
- Репитирање - Опис Descriptsie - Репитирање - Recitārī							

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ: Култура на Власите			
Цели	Содржини	Понми	Активности и методи
Ученикот/ученичката: - да се запознае со музичките творби на Власите; - да се запознае со некои народни обичаи на Власите; - да се запознае со традиционални занаети, храна и сл.	- Народни песни, инструменти, носии, ора и игри - Народни обичаи - Стари занаети, храна	- Народни песни, инструменти, носии, ора и игри - Народни обичаи - Стари занаети - Стари занаети - Soarli - Căntăts populari – Soarli - deadi- - porturi- Portu di zămani; - coruri shi giocuri- Pi - cicior - adets populari- - Taghanliu; i ca Pashitli - vecii tehnî- Hrisic	- Слушање на одбрани народни влашки песни; - запознавање со традиционалните музички инструменти, носии и ора; - разговор за обичаите на Власите; - посета на занаетчиски дуќан.

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма за предметот **јазик и култура на Власите** ги опфаќа следните подрачја: **Слушање, говорене, читање и пишување; Јазик (Граматика); Изразување и творене; Култура на Власите.**

Учениците кои ќе го изберат овој наставен предмет од групата на изборни предмети во III одделение на деветгодишното основно училиште можат да го изучуваат континуирано во текот на своето школување до деветто одделение.

При планирањето на наставата во III одделение важно е наставникот/-чката да има предвид дека треба интегрално да се планираат целите, содржините и активностите од сите наставни подрачја во наставната програма за да може да се постигне целовитост во слушањето, говоренето, читањето, изразувањето и творенето на влашки литературан јазик. Исто така, подеднакво треба да внимава (во интегралното планирање) да не се запостават некои од битните карактеристики на

власкиот јазик што се предвидени со наставната програма. Бидејќи овој наставен предмет во III одделение се изучува со по еден час неделно, наставната програма оптовара на развојните карактеристики на учениците и предвидениот фонд на часови. Така наставникот може да планира глобално во рамките на деветнаесет наставни часа да посветува соодветно внимание на содржините и активностите за слушање, говорење, читање и пишување при што имплицитно (без да се објаснуваат) се обработуваат и содржини и активности за јазикот (граматиката) кои се интегрирани со другите наставни подрачја; на дванаесет наставни часа треба да се стави акцент на изразување и творење и на шест наставни часа на содржините и активностите од областа на културата на Власите (народни песни, инструменти, носии, ора и игри; обичаи и обреди и стари занаети).

Како што е веќе наведено, секое наставно подрачје интеракциски уаѓува на системот на наставата по предметот *јазик и култура на Власите*, затоа што предметните подрачја даваат такви можности според структурата, т.е. нивните содржини, па во таа смисла не може да се разработуваат содржини (песни, раскази, народни приказни, басни и сл.), а притоа да не се користат формите на изразување и творење (пераскажување, опишување) или да не се внимава на граматичката точност при говорењето и пишувањето или, пак, јазична содржина да се разгледува независно од текстовите што се обработуваат, како и да не се користат знаењата за јазикот во изразувањето и творењето. Оваа поврзаност меѓу наставните подрачја по предметот јазик и култура на Власите е битна, исто како што е и поврзаноста на предметот со другите предметни содржини, што претставува важен принцип во реализацијата на наставата во основното училиште.

При планирањето на содржините наставникот/-чката треба да се придржува на правилата на постапност и систематичност, така што во првото полугодие да се стави акцентот на содржините и активностите од подрачјето Слушање и говорење, додека во второто полугодие подеднакво да се разработат содржините и активностите од подрачјето Читање и пишување.

Исто така, за да може да се постигне целта во наставата по овој предмет се налага потреба наставникот/-чката да планира и да обработува претежно содржини (текстови, песни, раскази и сл.) на власки јазик во кои се содржат темите, обичаите и другите карактеристики поврзани со јазикот и културата на припадниците на власката заедница.

Наставни средства:

- учебник за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- сликовници, приказани, песни, списанија, енциклопедии, речници и сл.;
- аудио-визуелни средства и други средства во зависност од предметот, ЦД;
- други извори на учење: Интернет.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

На почетокот на учебната година наставникот прибира показатели со цел да се запознае со предзнаењата на учениците за влашкиот јазик, во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Исто така, треба да воспостави контакт со родителите и да ги запознае со карактеристиките на наставната програма по влашки јазик и за начинот на обработката на содржините и следењето на постигањата на учениците (особено дека во трето одделение учениците се оценуваат со описна оценка, додека во погорните одделенија со бројчана оценка). Притоа треба да се нагласи дека оценката по овој предмет влијае на општиот успех на ученикот.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Во текот на наставата во трето одделение се препорачува формативно следење кое вклучува изработка и водење на портфолио на учениците што опфаќа:

- собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
- тековни (формативни), однапред подготвени, евалуациони листи за секој ученик, кои се пополнуваат по конкретна негова активност или студии на случај во кои наставникот ја бележи фактичката состојба.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ - Врз основа на целокупните податоци од формативното оценување наставникот го оценува (описува) развојот на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје од наставната програма по влашки јазик.

ДОСТАПНОСТ И ПРООДНОСТ НА ПОРТФОЛИОТО

- Завршната описна оценка се доставува до родителите и станува дел од портфолиото на ученикот.
- Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци за ученикот се пренесува во наредното, повисоко одделение.

НАЧИНИ НА ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ - Согласно со природата на програмата по јазик и култура на Влашките во трето одделение, може да се применуваат различни методи и техники за усно и писмено проверување на постигањата на ученикот (говорни вежби, презентации, писмени вежби и сл.).

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализација за наставата по овој предмет се темели на Нормативот за простор за I, II и III одделение и на наставните средства донесен од страна на министерот за образование и наука со решение бр. 07-4061/1 од 31.05.2007 година.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно-образовната работа во трето одделение може да ја изведува лице кое добро го говори влашкиот јазик и има сертификат за следена обука и има завршено студии на:

Педагошки факултет- одделенски наставник;
Филолошки факултет – наставна насока:
Филозофски факултет- Институт за педагогија.

8. ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Ученикот/ученичката:

- правилно изговара зборови со специфичните гласови, дифтонзи или трифтонзи;
- увидува и разликува сличности и разлики во гласовите;
- чита и пишува текст со печатни и ракописни букви;
- избира основни усни и писмени упатства на влашки јазик;
- опишува лица и предмети во усна и писмена форма;
- составува реченици во усна и писмена форма и правилно ги подредува зборовите во реченицата;
- чита и ја разбира содржината на краток дијалог, покана, разгледница и др.;
- препознава потврдна, одречна и прашална реченица;
- препознава оро, песна и музика на влашката заедница;
- познава некои народни обичаи на Властите.

9. КОМИСИЈА КОЈА ЈА ПОДГОТВИ НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

- проф. д-р. Марија Костова, Филозофски факултет - Скопје
- Марија Николова, Министерство за образование и наука – Скопје
- Султана Штерјова, ОУ „Кузман Јосифовски-Питу“ – Скопје
- Агаши Чункоска ОУ „Никола Карев“ – Крушево
- М-р Таше Стојановски – советник во Бирото за развој на образованието - координатор

10. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по јазик и култура на *Василие* за трето одделение на деветгодишното основното образование ја донесе

Министер

Сулџман Рушити

на ден _____ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Скопје _____ МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Бр.

07-30421

09 04

2008 год
СКОПЈЕ

